

לעילוי נשמת
שלום בן משה

המשנה עם מפרשים, מסודרים ומנוקדים
The Mishnah with Commentaries, Vowelized and Organized

תענית
פרק ב'

ובקבלה - בדברי הנביאים.

וב עמדו בתפילה, מורידין לפני התיבה זקן ורגיל, ויש לו בנים וביתו ריקם, כדי שיהא לבו שלם בתפילה.

ורגיל - היודע סדר תפילה.

ויש לו בנים וביתו ריקן - שאין בביתו במה לפרנס את בניו, ומתוך שנפשו עגומה עליו מתפלל בכנונה. אי נמי, ביתו ריקן מן העבירות, שלא יצא עליו שם רע בילדותו.

ואומר לפניהם עשרים וארבע ברכות - שמונה עשרה שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש.

ומוסיפין עליהם שש - בין "גואל" ל"רופא" אומר שש ברכות הללו.

ג ואלו הן: זכרונות, ושופרות, "אל ה' בצרתה לי קראתי ויעניני" (תהילים ק"כ א), "אשא עיני אל הקרים וגו'" (תהילים קכ"א א), "ממעמקים קראתי ה'" (תהילים ק"ל א), "תפלה לעני כי יעטף" (תהילים ק"ב א).

זכרונות ושופרות - כל הפסוקים כמו שאומרים בראש השנה.

רבי יהודה אומר: לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות, אלא אומר תחתייהן "רעב פי יהיה בארץ, דבר פי יהיה וגו'" (מלכים"א ח' לז), "אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות" (ירמיה י"ד א).

ואומר חותמיהן.

תענית
פרק ב'

א סדר תעניות כיצד? מוציאין את התיבה לרחוקה של עיר, ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין, וכל אחד ואחד נותן בראשו.

סדר תעניות כיצד - בשבע תעניות אחרונות קא מיירי.

את התיבה - הארון שספר תורה מונח בו. כלומר: כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעוונינו. ולמה לרחוקה של עיר? לומר: צעקנו בצנעה בבית הקנסת ולא נענינו, נבזה עצמנו בפרהסיא ברחוקה של עיר.

אפר מקלה - אפר שריפה. ומשום דעפר נמי אקרי אפר, תנא אפר מקלה, דהכא צריך שיהיה אפר ממש, כדי שיזכור הקדוש ברוך הוא עקידתו של יצחק וירחם.

על גבי התיבה - משום דכתיב (ישעיה ס"ג ט) "בכל צרתם לו צר".

ובראש הנשיא ובראש אב בית דין - והן עצמן אינם נוטלים, כדי שיתביישו יותר, לפי שאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים.

הזקן שבהו אומר לפניו דברי פיבושין: אחינו! לא נאמר באנשי גינוה "וירא האלהים את שקם ואת תעניתם", אלא (יונה ג' י) "וירא האלהים את מעשיהם, פי שבו מדרך הרעה". ובקבלה הוא אומר (יואל ב' יג) "וקרעו לבבכם ואל בגדיכם".

דברי פיבושין - דברים שכוּבשין לבו של אדם להחזירו למוטב.

תענית

פרק ב'

שש, שברכה ראשונה שהיא גואל ישראל
דשמונה עשרה היא, אלא שמאריך בה.

מי שענה את דוד ואת שלמה בנו - ואף על
גב דיונה בטר דוד ושלמה הנה, מכל מקום
מקדים ליה ברישא, משום דבעי למחתם בסוף
הברכות "ברוך המרחם על הארץ". ודוד
ושלמה בנו הם שהתפללו על ארץ ישראל: דוד
— "ויחי רעב בימי דוד וכו'" (שמואל ב' כ"א א),
ושלמה — "רעב כי יהיה בארץ" (מלכים א' ח' לו).

ה מעשה בימי רבי חלפתא ורבי חנניה בן
תרדיון, שעבר אחד לפני התיבה וגמר את
הברכה כולה, ולא ענו אחריו אמן. תקעו
הכהנים תקעו.

בימי רבי חלפתא - בצפורי הנה.

ולא ענו אחריו אמן גרסינן - לפי שבמקדש
לא היו עונין אמן אחר כל ברכה, אלא ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד, כדאמרינן בגמרא
בברכות פ"ק ה"א. ואלו לא במקדש היו,
ועשו כדרך שעושים במקדש.

תקעו בני אהרן תקעו - חזן הכנסת אומר
להם כך על כל ברכה וברכה.

מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה,
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום
הזה. הריעו בני אהרן הריעו.

מי שענה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה
אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה.

וכשבא דבר אצל חכמים אמרו: לא היינו
נוהגין כן אלא בשער מזרח ובהר הבית.

לא היינו נוהגין כן - שלא לענות אמן, אלא
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

אלא בשער מזרח - שער מזרח של הר הבית
ושער המזרח של עזרה, לפי שהיו מזכירין שם
המפורש בתחמת הברכה, ולא סגי בעניית
אמן. ואין לומר לא היו נוהגין לתקוע אלא
במקדש, דודאי תוקעין בגבולין, כדמוכח בהך
מסכתא ובראש השנה. והלכה כחכמים.

תענית

פרק ב'

ואומר חותמיהן - אחר זכרונות חתימת
זכרונות, ואחר שופרות חתימת שופרות, וכן
אחר כולם כדמפרש ואזיל.

ה על הראשונה הוא אומר: "מי שענה את
אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' גואל
ישראל".

על הראשונה - בגואל ישראל הוא מתחיל
להאריך. ואף על פי שאינה ממננן שש, קורא
אותה ראשונה, לפי שבה מתחיל להוסיף
ולהאריך.

על השנייה הוא אומר: "מי שענה את
אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע
קול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' זוכר
הנשכחות".

על השלישית הוא אומר: "מי שענה את
יהושע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול
צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע
תרועה".

על הרביעית הוא אומר: "מי שענה את
שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע
צעקה".

על החמישית הוא אומר: "מי שענה את
אליהו בהר הפרמל, הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע
תפילה".

על הששית הוא אומר: "מי שענה את יונה
ממעי הדגה, הוא יענה אתכם וישמע בקול
צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' העונה בעת
צרה".

על השביעית הוא אומר: "מי שענה את דוד
ואת שלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה'
המרחם על הארץ".

על השביעית - לברכות שמאריך בהן. אבל
הברכות שמוסיפין בשביל התענית אינן אלא

תענית

פרק ב'

שִׁיחָא מְקוּבָל בְּרַצוֹן. וְעוֹמְדִים שָׁם בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה שְׁלוּחִים מִכָּל יִשְׂרָאֵל, דְּהֵיאֵךְ קָרְבָנוּ שֶׁל אָדָם קָרַב וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ! וְהַכְּתוּב אוֹמֵר (במדבר כ"ח ב) "תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ" – לְיִשְׂרָאֵל מִצְוָה שְׂנֵעַמְדוֹ עַל הַכְּהֻנִּים בְּשַׁעַת עֲבוּדָה.

אָסוּרִים לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס - מִשְׁנַכְנְסוּ לְמִשְׁמַרְתֶּם כֹּל אוֹתָהּ שַׁבָּת, כְּדֵי שְׂיִסְפְּרוּ קוֹדֵם לְכֵן וְלֹא יִכְנָסוּ לְמִשְׁמַרְתָּן כְּשֶׁהֵן מְגוּלִים.

וּבַחֲמִישֵׁי - שְׁבַתוֹךְ מִשְׁמַרְתָּן מוֹתְרִים. שְׂדָרְךָ רוֹב בְּנֵי אָדָם לְסַפֵּר בַּחֲמִישֵׁי, וְאִין מְמַתִּינִין לְסַפֵּר בְּעֶרֶב שַׁבַּת מִפְּנֵי הַטּוֹרַח.

ה כֹּל הַכְּתוּב בַּמְּגִילַת תַּעֲנִית דָּלָא לְמַסְפַּד, לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מוֹתֵר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְפָנָיו וְלְאַחֲרָיו אָסוּר. דָּלָא לְהַתְּעַנָּא בְּהוֹן, לְפָנָיו וְלְאַחֲרָיו מוֹתֵר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מוֹתֵר.

כֹּל הַכְּתוּב בַּמְּגִילַת תַּעֲנִית - יָמִים שְׂנַעֲשׂוּ בְּהֵם נִיִּסִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּבֵית שְׁנֵי, וְקָבְעוּ יָמִים טוֹבִים. אֵית יוֹמָא דְלֹא לְהַתְּעַנָּא בְּהוֹן בְּלַבַּד, וְאֵית יוֹמֵי דְחֲמִירֵי טְפִי דְלֹא לְמַסְפַּד בְּהוֹן. וְאוֹתָן שְׁהוֹן חֲמוּרִים וְאָסוּרִים בְּהַסְפַּד, לְפָנָיו אָסוּר בְּהַסְפַּד – דִּילְמָא אֲתִי לְמַעַבְדַּד הָכִי בְּיוֹם טוֹב גּוֹפִיָה, לְאַחֲרָיו מוֹתֵר – דְּכִינֵן דְּעֵבֵר יוֹם טוֹב לֹא חִיִּישִׁינֵן.

וְאִנֵּן קוֹיָמָא לָן דְּבְטָלָה מְגִילַת תַּעֲנִית, וְכָל אוֹתָן הַיָּמִים הַכְּתוּבִים שָׁם דְּלֹא לְהַתְּעַנָּא וְדְלֹא לְמַסְפַּד, כּוּלָן מוֹתְרִין בְּהַסְפַּד וְתַעֲנִית. חוּץ מִחֲנוּפָה וּפּוּרִים, שְׂאָסוּרִין בְּהַסְפַּד וְתַעֲנִית, וְיָמִים שְׂלַפְנֵיהֶם וְאַחֲרֵיהֶם מוֹתֵר.

ט אִין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּיבוּר בְּתַחֲלִילָה בַּחֲמִישֵׁי שְׁלֹא לְהַפְקִיעַ הַשְּׁעָרִים, אֲלֵא שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי, וְשְׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת חֲמִישֵׁי שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כְּשֶׁם שְׂאִין הָרֵאשׁוֹנוֹת בַּחֲמִישֵׁי, כְּדָּ לֹא שְׁנִיּוֹת וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת.

שְׁלֹא לְהַפְקִיעַ אֶת הַשְּׁעָרִים - כְּשֶׁרוֹאִין בְּעַלֵּי

תענית

פרק ב'

ד שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר מִתַּעֲנִין וְלֹא מִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב לֹא הָיוּ מִתַּעֲנִין כָּלֵל. שְׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר מִתַּעֲנִין וּמִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב מִתַּעֲנִין וְלֹא מִשְׁלִימִין. שְׁבַע אַחֲרוֹנוֹת אֵלוֹ וְאֵלוֹ מִתַּעֲנִין וּמִשְׁלִימִין – דְּבַרֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.

אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר - עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת כְּהוֹנָה הָיוּ, כֹּל מִשְׁמַר עוֹבֵד בְּשַׁבַּת שְׁלוֹ.

אֲנָשֵׁי בֵּית אָב - הַמִּשְׁמַר מִתְחַלֵּק לְשַׁבְּעָה בְּתֵי אָבוֹת כְּמִנְיַן יָמוֹת הַשָּׁבוּעַ, כֹּל אֶחָד עוֹבֵד יוֹמוֹ.

מִתַּעֲנִין וְלֹא מִשְׁלִימִין - שְׂתַעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת אֵינָן חֲמוּרִין כֹּל כֶּף, וְלִפְיָכֵךְ אֵין מִשְׁלִימִין, שְׂאָם תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל אֲנָשֵׁי בֵּית אָב שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין אוֹתוֹ הַיּוֹם, יָבוֹאוּ אֵלוֹ לְסִייעֵן וְיִהְיֶה בְּהֵן כַּח לְעַבוֹד.

וְחַכְמִים אוֹמְרִים: שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת אֵלוֹ וְאֵלוֹ לֹא הָיוּ מִתַּעֲנִין כָּלֵל. שְׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר מִתַּעֲנִין וְלֹא מִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב לֹא הָיוּ מִתַּעֲנִין כָּלֵל. שְׁבַע אַחֲרוֹנוֹת אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר מִתַּעֲנִין וּמִשְׁלִימִין, וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב מִתַּעֲנִין וְלֹא מִשְׁלִימִין.

ז אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר מוֹתְרִים לְשַׁתּוֹת יִין בְּלִילוֹת, אֲבָל לֹא בְּיָמִים.

אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר מוֹתְרִים לְשַׁתּוֹת יִין - לֹאוּ גְבִי תַּעֲנִית קָאֵי, אֲלֵא אֵינְדִי דְאֵינְדִי בְּבִנֵי מִשְׁמַר, מִיָּתִי לָהּ הִכָּא.

בְּלִילוֹת - שְׂאִין לְחוּשׁ שְׂמָא תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל אֲנָשֵׁי בֵּית אָב בְּלִילָה, וְיִצְטָרְכוּ אֵלוֹ לְבוֹא לְסִייעֵם.

וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב לֹא בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה.

לֹא בְּיוֹם וְלֹא בְּלִילָה - לְפִי שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לְהַעֲלוֹת כֹּל הַלִּילָה אֲבָרִים וּפְדָרִים שְׂפָקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

אֲנָשֵׁי מִשְׁמַר וְאֲנָשֵׁי מַעֲמַד אָסוּרִין מְלַסְפֵּר וּמְלַכְבֵּס, וּבַחֲמִישֵׁי מוֹתְרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

אֲנָשֵׁי מַעֲמַד - הֵם יִשְׂרָאֵלִים הַקְּבוּעִים בִּירוּשָׁלַיִם, וְעוֹמְדִים עַל קָרְבַּן אַחֲיָהֶם וּמִתְפַּלְלִין

תענית

פרק ב'

חננויות שקוננין למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לליל התענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שקבא רעב לעולם, ומיקרין ומפקיעין השער. אבל משהתחילו להתענות בשני, יודעים שאינו אלא מפני התענית.

פירוש אחר: שלא יאמרו אם לא שראו בית דין שהרעב בא, לא היו דוחקים לגזור תענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקיעו השער.

אין גוזרין תענית על הציבור בראש חודש, בחנוכה ובפורים, ואם התחילו אין מפסיקין – דברי רבן גמליאל.

ואם התחילו - שגזרו התעניות קודם לכן, והתחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד, ופגע בהן אחד מאלו הימים, אין מפסיקין.

אמר רבי מאיר: אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין, מודה היה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת.

מודה הוא שאין משלימין - להתענות בהן כל היום, אלא אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה.

וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת - כגון בזמן שהיו בית דין קובעים על פי הראיה, אוכל בערב סמוך לשקיעת החמה מפני כבוד השבת, שלא יכנס לשבת כשהוא רעב. ואין הלכה כרבי מאיר, אלא מתעניין ומשלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת מתענה ומשלים.

